Bölüm 31

FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI

PATENT

Ahmet Semih UZUNDUMLU [1]

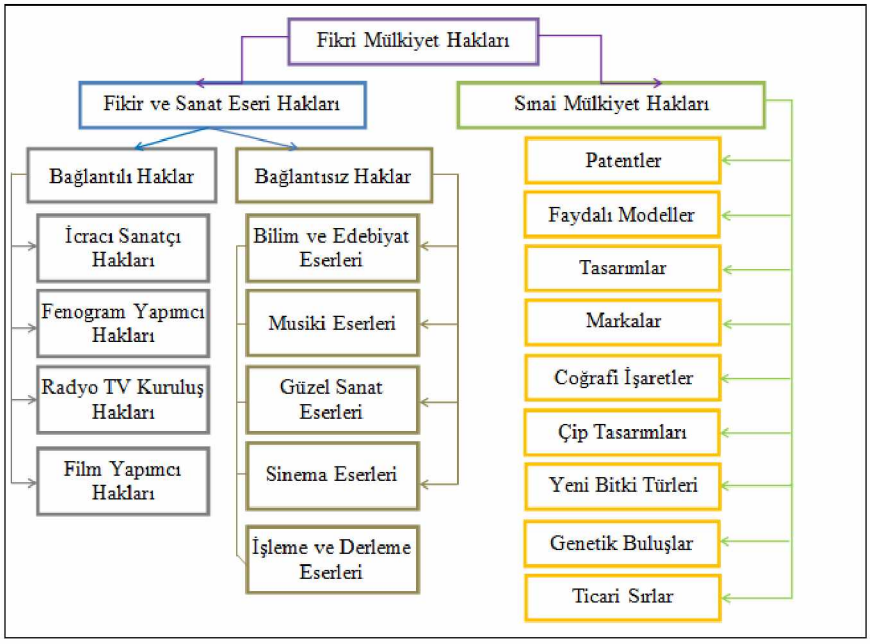
Seval KURTOĞLU[2]

1 Doç. Dr. Ahmet Semih UZUNDUMLU, Atatürk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Erzurum. asuzsemi@atauni.edu.tr.

2 Öğr. Gör. Seval KURTOĞLU, Bayburt Üniversitesi, Demirözü Meslek Yüksek Okulu, Veterinerlik Bölümü, Bayburt. sevalkurtoglu@bayburt.edu.tr

Fikri mülkiyet hakkı, tarım, sanayi, inşaat vb. ekonomik sektörlerin yanı sıra bilim alanları, edebiyat ve diğer sanat dallarındaki zihinsel ve beceriye dayalı faaliyetler sonucunda üretilen ve toplumun bir ihtiyacını gideren veya toplumun yeteneklerini geliştiren fikir ürünlerini korumaya yönelik yasal bir haktır (Geven, 2011). Bir başka tanıma göre de fikri mülkiyet hakları yeni bir üretim veya yeni bir bilgiye dayalı faaliyetin patent, marka vb. birtakım araçlarla başkalarının bu ürün veya bilgiyi belirli bir süre kullanılmasının engellenmesine yönelik yasal bir haktır (Erdil vd., 2017).

Fikri mülkiyet hakları başlıca iki ana dala ayrılmakta olup, birincisi fikir ve sanat eserleri hakkı ve ikincisi ise sınai mülkiyet hakkıdır. Şekil 1'de fikri mülkiyet haklarını oluşturan alt dalların şematik gösterimi verilmiştir (Suluk, 2004).

Şekil 1. Fikri mülkiyet haklarını oluşturan alt dallar

Bu bölümde sınai mülkiyet hakları konusunun içerisinde yer alan patentler konusu hakkında detaylı bilgiler verecektir.

PATENTLER

Bir işi yapabilmek için yeni yöntem ve ürünler öneren veya eko-sistem içerisindeki herhangi bir probleme karşı çözüm üreten icatlara verilmiş tekel hakkına patent denir. Patentler, ürünü veya teknolojiyi üreten kişiye bazı haklar sağlayarak, o kişinin izni olmadan o kişi tarafından üretimi ya-

pılan mal veya hizmetlerin başkaları tarafından kullanılmasını yasal olarak engellemekte ve böylelikle ürünün tüm yasal haklarını ilk üretimi yapan kişiye özgü kılmaktadır (Anonim, 2018a). Patent çok önemli bir haktır. Çünkü patent, ürün sahibinin izni olmaksızın başkalarının bu patentli buluşu temel alarak geliştirmelerini, kullanmalarını ve ithal etmelerini engelleme veya durdurma hakkını kullanıcıya vermektedir (WIPPO, 2006).

Türkiye'de patent sahibi dışında bir buluşun başkalarının kullanımı için tanınan süre 20 yıldır. Patentin koruma süresi başvuru tarihi itibarıyla başlamakta ve 20 yıl boyunca devam etmektedir. Faydalı modelde ise koruma süresi 10 yıldır. Patent ve faydalı model arasındaki farklılık incelendiğinde, her ikisinde de yeniliğe ve sanayide uygulanabilirliğe bakılmakta ancak patentte buluş basamağına bakılırken, faydalı modelde buluş basamağına bakılmamaktadır. Ayrıca patentte araştırma ve inceleme raporu varken faydalı modelde sadece araştırma raporu vardır (TÜRK PATENT, 2018).

Patent kelimesini açıklarken icat yani buluş (invention) ve inovasyon (innovation) (yenilik) kelimeleri ile birlikte buluş basamağı ve sanayide uygulanabilirlik terimlerini de açıklamak gerekmektedir.

Patent konusu dikkate alınınca icat genel olarak teknik bir problem için yeni ve yaratıcı bir çözüm olarak tanımlanmaktadır (WIPPO, 2006). Ayrıca icattın bir başka tanımı da hiç kimse tarafından üretimi yapılmamış herhangi bir şeyin, herhangi bir problemi çözmesi için insan zekâsı ile ortaya konulması olarak ifade edilmektedir (Anonim, 2015).

İnovasyon (yenilik) yeni bir mal veya hizmet üretmek veya mevcut olan bir mal veya hizmette yeni birtakım unsurlar geliştirmek olarak tanımlanmaktadır. İnovasyon, şu anki girişimcilik faaliyetlerinin olmazsa olmazlarındandır. Çünkü mal ve hizmetlerin teknolojik yeniliklerle müşterileri etkilemesi firmalara ve işletmelere olağanüstü faydalar ve karlar sağlamaktadır. Bu uygulama uzun zaman önce başlamış ve birçok başarılı firma tarafından diğer mevcut rakiplerle rekabet edebilmek için kullanılmıştır (Zawawi et al., 2016). Girişimcilikte çok fazla adı geçen Avustralyalı bilim adamlarından biri olan Joseph Schumpeter icat ve yenilik (inovasyon) terimlerinin birçok kez birbirinden farklı olduğunu belirterek hayata geçirilmemiş icatların yenilik olmadığı ancak icatların bir üretim faaliyetinde kullanılması sağlandığında bu icatların yenilik olarak da isimlendirilebileceğini vurgulamıştır (Dinler Sakaryalı, 2014).

"İcat" ile "inovasyon" arasındaki ayrımı dikkate almak önemlidir. Buluş, yenilikçi bir fikir veya bir çalışma modeli vb. teknik bir problem için bir çözüm ifade ederken, inovasyon, bir buluşun, pazarlanabilir bir ürün veya işleme dönüştürülmesini ifade etmektedir. Şirketlerin yenilik yapmasının başlıca nedenleri şunlardır: (WIPPO, 2006).

1. Maliyetleri azaltmak ve verimliliği arttırmak için üretim süreçlerini geliştirmek,

2. Müşteri ihtiyaçlarını karşılayan yeni ürünleri geliştirmek,

3. Rekabetin önünde kalmak ve/veya pazar payını genişletmek,

4. İşletmenin ve müşterilerinin gelişmekte olan ihtiyaçlarını karşılamak ve

5. Diğer şirketlerin teknolojilerine bağımlılığı önlemektir.

Patentlenebilirlik Kıstasları

Patentlenebilirlik kıstasları 3 tane olup, bunlar yenilik, buluş basamağı ve sanayiye uygulanabilirliktir (TÜRK PATENT, 2018).

1. Yenilik: Patenti yapılacak olan ürünün tamamen yeni bir icat olması yani dünyanın hiçbir yerinde daha önce başkası tarafından üretilmemiş, tanıtılmamış, kullanılmamış ve açıklanmamış olması gerekmektedir.

2. Buluş Basamağı: Bu konu hakkında bilgi ve tecrübeye sahip kişi veya kişilerce bu konu düşünüldüğünde patente başvuru yapan kişinin icadı kolaylıkla ortaya konulabilecek bir buluş olduğu tespit edilirse bu çalışmanın buluş basamağının olmadığı sonucuna varılmaktadır.

3. Sanayiye Uygulanabilirlik: Yapılan icadın, tarımı da içine alan sanayinin herhangi bir dalında üretiminin yapılabilir olması gerekmektedir.

Patentin Amacı

Patentin amacı, herhangi bir icatta bulunan kişinin, icat ettiği ürünü, belirli bir kesimde, belirli bir süre (20 yıl) zarfında üretme, satma veya kullanma hakkını güvence altına alarak, icat üzerinde tekel oluşturmasına imkân vermektir. İcadı yapana bazı hakları sağlayan patent belgesidir. Patent belgesi icat sahibinin icat üzerinde ki tüm haklara sahip olmasına olanak sağlamaktadır (Anonim, 2018a).

Patentin diğer bir amacı da bireyleri yeni buluşlar yapmaya teşvik ederek bu kişilerin teknolojileri geliştirmelerine ve farklı alanlarda farklı yaratıcı fikirlerin ortaya çıkarılmasına katkıda bulunmaktır. Ayrıca patent, teknik bilgiye ulaşabilmeyi rehber görevi yaparak AR-GE çalışmalarında fayda sağlamaktadır (Anonim, 2018a).

Firmanın Patent Bilgisini Araştırmasının Avantajları

Bir firmanın patent bilgisini araştırması ile ilgili 4 avantajı vardır (EBİLTEM, 2011). Bunlar:

1. Bir firmanın patent bilgisini araştırması onun pazarda ki rakiplerinin icatlarını pazardan daha önce görme, tanıma ve inceleme imkânı sunarak rakiplerine karşı daha tedbirli olabilme fırsatını ortaya çıkarabilmektedir.

Yani patent bilgisi bir firmanın rakiplerinin bir sonraki hamlelerini tahmin edebilmesine olanak sağlayarak o firmanın pazar gücünü ve rekabet olanağını arttırmaktadır.

2. Yapılan buluşa benzer buluşları araştırarak araştırma yapan firmanın patente başvurması durumunda, patent ofisinden olumsuz sonuç alma ihtimali azalmaktadır. Ayrıca firmanın yapmış olduğu icat için patent kalitesini arttırabilme imkânı ortaya çıkmaktadır.

3. Patent bilgisini araştıran firmalar üreteceği yeni ürünü piyasaya sürmeden önce başkalarının patentini ihlal etmediğinden emin olabilir.

4. Patent araştırmaları yapılmadan yeni bir ürünün üretilmesi durumunda patentin olumsuz sonuç alması ile boş yere zaman kaybı ve maliyet yönünden masraf ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenle patent bilgisi bu olumsuz durumları en aza indirmede firmalara büyük fırsatlar sağlamaktadır.

Patent Süresi

Patenti yapılacak herhangi bir ürünün fikir aşamasından başlayarak yenilik araştırması, patentlenebilirlik değerlendirmesi ve başvuru dosyasının oluşturulması gibi işlemleri 1-3 ay arasında yapılabilmektedir. Ayrıca başvurunun yapılması, şeklin uygunluğu, patent araştırması, inceleme raporu ve patentin olumlu veya olumsuz sonucunun ilanı gibi aşamalar ise minimum 2 yıl içerisinde sonuçlanmaktadır (Anonim, 2015).

Patent Verilmeyen Konular

Her konuda patent verilememektedir. Bu nedenden dolayı patent verilemeyen alanlar aşağıdaki gibi sıralanabilir (TÜRK PATENT, 2018).

1.Teknik yönü olmayan bilgiler,

2. Bilgisayar yazılımları,

3. Estetik ve sanatsal niteliği olan edebi eserler,

4. Hayvan ve insan sağlığını tedavi unsurları,

5. Bitki ve hayvan yetiştirilmesi yöntemleri,

6. Genel ahlak ilkelerine aykırı icatlar ve

7. Matematik metotları ve bilimsel verilerdir.

Patent Başvurusu Aşamaları

Patent başvurusunun aşamaları aşağıdaki şekilde sıralanabilir.

1. Ön araştırma yapmak: Patent başvurusu yapmadan önce konu ile ilgili ön araştırma yapılması gerekmektedir. Çünkü bazen patent başvurusu yapılan alanla ilgili başka bir yerde benzer faaliyetler yürütülmektedir. Bu şe-

kildeki benzerlikler mahkemelerde dava konusu olmakta bu da başvuru öncesinde masrafları arttırmakta ve zaman kaybına neden olmaktadır (TÜRK PATENT, 2018). Ayrıca ön aşamada işletmenin rakiplerinin patent başvurusu olup olmadığı varsa hangi alanlarda patent aldıkları araştırılmalıdır. Bunların dışında patent başvurusu yapacak firmaların benzer konularda daha önce patent alan firmaların patent konularını karşılaştırmalı olarak ele alması gerekmektedir (Dericioğlu, 2016). Bir çalışmanın patentinin başka ülkelerde veya Türkiye'de olup olmadığını araştırmak için Türk Patent ve Marka Kurumunun internet adresinden Patent/Faydalı Model Ön Araştırma Talep Formu http://www.turkpatent.gov.tr/TURKPATENT/forms/ doldurularak aşağıda internet adresi verilen ücret ödeme ve detaylı bilgilendirme ile ilgili http://www.turkpatent.gov.tr/TURKPATENT/fees/informationDetail?id=112 adrese tıklanarak 01.01.19 hesap kodlu patent/faydalı model ön araştırma ücreti 2018 yılı için 235 TL'yi ödendiğini gösteren dokümanı Türk Patent ve Marka Kurumuna ulaştırmak gerekmektedir (TÜRK PATENT, 2018). Patent araştırmalarında takip etmek için tüm dünyada kullanılan bazı internet adresleri ve açıklamaları şu şekilde ifade edilebilir (Anonim, 2018; TÜRK PATENT, 2018).

European Patent Office (EPO)	http://worldwide.espacenet.com
World Intellectual Property Organization (WIPO)	http://www.wipo.int/patentscope
The German Patent and Trade Mark Office (DPMA)	http://depatisnet.dpma.de
United States Patent and Trademark Office (USPTO)	www.uspto.gov
National Intellectual Property Administration (CNIPA)	http://english.sipo.gov.cn
The Japan Platform for Patent Information (J-PlatPat)	http://j-platpat.inpit.go.jp
Korea Intellectual Properly Rights Information Service (KIPRIS)	http://eng.kipris.or.kr
Google patent	https://www.google.com/patents

2. Başvuru formunu hazırlamak:

http://www.turkpatent.gov.tr/TURKPATENT/forms/informationDetail?id=101. Adresinden patentin ulusal veya uluslararası hangi birime verileceği ile ilgili patent başvurusu elektronik ortamda doldurulmaktadır. Türk Patent ve marka kurumu bu formu değerlendirerek bireyin veya kurumun patent başvurusu yapmasına izin vermektedir (Dericioğlu, 2016).

3. Patent başvurusu yapmak için gerekli evrakların hazırlanması: Patent başvurusunda herhangi bir aksaklıkla karşılaşmamak için icat edilen buluşun teknik anlatımının doğru şekilde ifade edilmesi ve aşağıda verilen evrakların eksiksiz olarak Türk Patent ve Marka Kurumu'na ulaştırılması gerekmektedir. Patent başvurusu için gereken evraklar şunlardır;

a) Buluşun teknik özeti

b) Buluşun tarifnamesi

c) Buluşla ilgili teknik çizimler

d) Patent tescil istemleri

Patentin ulusal ve bölgesel veya uluslararası olarak tanınması için buluşun tarifnamesinin hazırlanması varsa buluşla ilgili resimlerin çizilmesi gerekmektedir. Ayrıca buluşun kattığı düşünülen teknolojik yeniliklerin açıklanması amacıyla patent tescil istemleri hazırlanmalıdır (Dericioğlu, 2016).

Tescil süreci başladıktan sonra patent başvurusu yapabilmek için Türkiye'de Türk Patent ve Marka Kurumu ve uluslararası anlamda patentin işlem görmesi için ise Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı (WIPO) ile yakından iletişime geçmek gerekmektedir (TÜRK PATENT, 2018). Bu hazırlıklar yapıldıktan sonra patent başvurusu yapılmaktadır.

Türk Patent ve Marka Kurumuna elektronik başvuru için sistemden şu adımlar yapılmaktadır (TÜRK PATENT, 2018).

1) Sisteme Giriş (e-imza veya mobil imza ile)

2) Başvuru Süreci

a) Başvuru İşlemleri

b) Patent Bilgileri

c) Rüçhan Bilgileri

d) Sahip Bilgileri (buluş sahibi ve vekil bilgileri)

4. Patent başvurusunu takip etmek

Patente başvurular yapıldıktan sonra başvurular ilk önce şekil olarak incelenmektedir. Bu işlem 1-3 iş günü almakta eğer şekil açısından bazı sıkıntılar varsa bu sıkıntıların giderilmesi için 2 aylık bir süre verilmektedir. Şekil açısından uygunluk belgesi alınan başvurularda, araştırma sürecine geçilmekte bu aşamada da araştırma raporu için uluslararası araştırma ofislerinden herhangi birisi tercih edilerek, yapılan buluş araştırma raporu sürecine dâhil edilmektedir. Bu aşamadan sonraki son aşama ise sonuç raporunun alınmasıdır. Sonuç raporunda istenen bazı evraklar veya icatla ilgili birtakım sorunların yazışması yapılmakta ve önceki araştırma raporunda eksik bulunan bazı durumlar görülürse bu aşamada bu eksikliklerin tamamlanması sağlanmaktadır. Sonuç raporunun eksikleri olduğu görülürse resmi süre içerisinde ikinci bir inceleme istenilebilmektedir. Zaten olumlu sonuçlanmış ise belirli bir süre sonunda patent alınmaktadır (Anonim, 2018b). Bir patent başvurusu yapan kişinin buluşu onaylandığında, buluşun ayrıntılı, doğru ve eksiksiz bir yazılı şeklinin kamuoyuna duyurulması gerekmektedir. Birçok ülkede, patent onayı resmi bir dergi veya gazetede yayınlanmak suretiyle kamuoyuna duyurulmaktadır (WIPPO, 2006).

KAYNAKLAR

Anonim, (2015). Fikri Mülkiyet Hakları: Patent, Faydalı Model, Endüstriyel Tasarım, Marka, Telif Hakları. Yıldız Teknik Üniversitesi Teknoloji Transfer Ofisi Yayını. https://www.yildiztto.com/pdf/fikri-haklar.pdf. Erişim Tarihi: 14.11.2018.

Anonim, (2018a). Patent Nedir ve Nasıl Alınır? Türk Patent ve Marka Kurumu Bilgi Sistemi, http://www.turkpatent.gov.tr/TURKPATENT/resources/temp/522B990B-E529-4378-8287-66E77494B4FA.pdf;jsessionid=-43719BE7667937852E61276A400F8712. Erişim Tarihi: 24.11.2018.

Anonim, (2018b). Patent Başvuru Aşamaları. https://gripatent.com/patent-basvuru-asamalari/ Erişim Tarihi: 14.11.2018.

Dericioğlu, M.K. (2016). Fikri Haklar Ders Notları: Buluşlar ve Patent Sistemi. http://www.kaandericioglu.com/wp-content/uploads/2015/10/A5_F%C4%B0KR%C4%B0_HAKLAR_2016.pdf. Erişim Tarihi: 17.11.2018.

Dinler Sakaryalı, A.M. (2014). İnovasyon ve Risk Sermayesi. Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 9(1): 183-210.

EBİLTEM, (2011). Patent Araştırmaları. Ege Üniversitesi Bilim-Teknoloji Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları. https://docplayer.biz.tr/351673-On-so-ons-z-o-patent-arastirmalari-ofisi-ebiltem.html. Erişim Tarihi: 15.11.2018.

Erdil, E., Pamukçu, M.T., Akçomak, İ.S. ve Tiryakioğlu, M. (2017). Bilgi, Bilim, Teknoloji ve Yenilik: Kavramsal Tartışma. ODTÜ TEKPOL Bilim ve Teknoloji Politikaları Araştırma Merkezi, TEKPOL Working Paper Series STPS-WP-16/01, Ankara.

Geven, Z. (2011). Fikri Mülkiyet Hukukunda Yenilik ve Orijinallik. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2(2): 327-401.

Suluk, C. (2004). Telif Hakları ve Korsanlıkla Mücadele. Hayat Yayıncılık, İstanbul.

TÜRK PATENT, (2018). Patent ve Faydalı Model Hakkında Bilgiler. http://www.turkpatent.gov.tr/TURKPATENT/commonContent/Publications. Erişim Tarihi: 17.11.2018.

WIPPO, (2006). Inventing the Future: An Introduction to Patents for Small and Medium-Sized Enterprises Intellectual Property for Business Series I. World Intellectual Property Organization Publication No. 917.

Zawawi, N.F.M., Wahab, S.A., Al-Mamun, A., Yaacob, A.S., Samy, N.K.A. and Fazal, S.A. (2016). Defining the Concept of Innovation and Firm Innovativeness: A Critical Analysis from Resorce-Based View Perspective. International Journal of Business and Management, 11(6): 87-94.